

Utlåtande 2010: RVI (Dnr 327-194/2010)

Anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg

Förslag från äldrenämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg godkänns, *bilaga 3*.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Efter en lagändring i socialtjänstlagen den 1 juli 2009 har socialnämnden en skyldighet att erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående. I kommunfullmäktiges budget 2009 fick äldrenämnden i uppdrag att utarbeta en anhörigpolicy. Äldrenämnden har tagit fram ett förslag till en övergripande anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg. Policyn omfattar förhållningssätt, bemötande och vilka stödinsatser som ska finnas att tillgå samt betonar att anhöriga ska ses som en resurs och att deras erfarenheter och kunskaper ska tas tillvara.

Beredning

Ärendet har beretts av äldrenämnden. Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden samt till stadsdels-

nämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm, Älvsjö och Östermalm. Kommunstyrelsens handikappråd och pensionärsråd har behandlat ärendet på sina respektive sammanträden den 22 mars 2010 och 8 december 2009. Ärendet har också remitterats till De Anhörigas Riksförbund och Nationellt kompetenscentrum Anhöriga. Därutöver har De Anhörigas Riksförbund, lokalavdelning Söder om söder i Stockholm, genom sin ordförande lämnat ett remissvar vilket inkom till äldreroteln den 8 april 2010. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har avstått från att besvara remissen.

Stadsledningskontoret stödjer äldrenämndens policyförslag och instämmer i att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att det är viktigt med ett gemensamt förhållningssätt och bemötande. Stadsledningskontoret instämmer i den åsikt som flera stadsdelsnämnder uttryckt om att det finns en viss oklarhet i att policyn begränsas till att anhängvårdare endast kan vara ”person som bor tillsammans med den enskilde”. Det finns ett antal anhängvårdare som inte bor tillsammans med den de vårdar. Stadsledningskontoret poängterar vikten av att denna policy följs upp av informationsinsatser och ser därför positivt på äldrenämndens planerade utbildning för samtliga biståndshandläggare och anhängkonsulenter i ämnet. Då de flesta stadsdelsnämnderna redan idag kan erbjuda flertalet av de stödinsatser policyn omfattar beräknas de ökade kostnaderna finansieras inom ramen av stimulansmedel för anhängstöd.

Bromma stadsdelsnämnd ser en övergripande anhäng/närståendepolicy som värdefull om den kan ge vägledning för stadsdelsnämndernas arbete med att ge stöd och hjälp till de anhöriga och närstående som vårdar en äldre person. En övergripande policy är särskilt betydelsefull som vägledning för hur stadsdelsnämnderna ska arbeta med stöd och insatser som inte är myndighetsutövning. Det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att den personal som arbetar inom äldreomsorgen har ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga och närstående. Det förslag till policy som äldrenämnden har utarbetat är dock, enligt stadsdelsnämndens mening, otydlig genom sin struktur med listning av insatser för olika anhänggrupper och det finns risk för att dess vägledande syfte därför inte uppnås.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ser positivt på att en gemensam policy för stadens äldreomsorg fastställs. Nämnden är även positiv till den utbildning som äldreförvaltningen planerar för biståndshandläggare och anhängkonsulenter då det är viktigt att uppmärksamma och underlätta de anhörigas

situation. I förslaget till anhörigpolicy används benämningen kontaktperson. Nämnden vill uppmärksamma risken för sammanblandning med insatsen kontaktperson enligt LSS. Det vore istället bättre att använda benämningen kontaktman som är ett vedertaget begrepp inom äldreomsorgen. Vidare anser nämnden att gemensamma riktlinjer för hur de anteckningar som anhörigkonsulenter ska föra och hur dessa ska hanteras/förvaras bör utformas då de inte ska anses som journalhandlingar.

Farsta stadsdelsnämnd är positiv till förslaget till anhörig- och närstående-policy för Stockholms stad och instämmer i att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden, även om det ska erbjudas utifrån individens behov. Vad gäller benämningen kontaktperson vill nämnden uppmärksamma att detta kan leda till en sammanblandning med kontaktperson inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Det vore istället bättre att benämna denna funktion "kontaktman".

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till äldrenämndens förslag. Det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att man har ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga/närstående. I policyn bör det bland annat tydliggöras vad som är biståndsbedömda insatser och vad som är generella insatser. Nämnden ser gärna att stadens policy också omfattar anhöriga/närstående som vårdar vuxen person som är under 65 år. Stadsdelsnämnden har ett samlat, välfungerande och utvecklat anhörigstöd genom enheten "Äldrestöd/Anhörigstöd", som från och med 2010 har ett helhetsuppdrag att ge stöd till anhöriga/närstående som vårdar vuxen person oavsett ålder.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd är positiv till förslaget om anhörig/närståendepolicy men anser att några punkter bör förtydligas. Policyn anger att anhöriga/närstående till äldre med hemtjänstinsatser ska erbjudas individinriktad information om bland annat tekniska hjälpmedel och bostadsanpassningsbidrag. Individinriktad information av detta slag kan enligt nämndens mening endast ges av legitimerad personal. Nämnden efterfrågar också ett förtydligande om det är fråga om att bevilja hemtjänstinsatser till den enskilde när anhörigvårdaren vill/behöver resa bort eller om det handlar om att avlasta anhörigvårdaren i vardagen med exempelvis städning eller matlagning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till att det utarbetas en policy för arbetet med stöd till den som är anhörig och hjälper eller vårdar en närstående. Nämnden instämmer i att stödinsatserna ska vara så likvärdiga som möjligt oavsett var i staden man bor och att ett gemensamt förhållningssätt och bemötande i kontakterna med anhöriga och närstående är viktigt. En policy bör, enligt nämnden, spegla en vilja, inriktning och ambitionsnivå och nämnden

anser att vikten av flexibilitet och lyhördhet inte betonas tillräckligt i policyn. Det finns enligt nämnden en fara med att presentera en lista över vilka insatser som kan erbjudas som anhörigstöd. Risken finns att den tolkas som stadens utbud och den individuella anpassningen av insatser kommer i skymundan. Det bör enligt förvaltningen framgå att det är exempel på insatser som kan erbjudas. Nämndens uppfattning är att man bör använda samlingsbegreppet anhörig för den som vårdar. Anhörigombudens roll i stadens verksamheter är i dag otydlig och rollen bör tillsammans med mandat och arbetsuppgifter tydliggöras. Nämnden saknar en skrivning kring vikten av uppsökande verksamhet.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till förslaget. Många anhöriga gör en ovärderlig insats och vikten av att på olika sätt stödja dessa personer kan inte nog betonas. Den stödplan som föreslås upprättas kommer att kunna fylla en viktig funktion i kontakten mellan anhörigkonsulent och anhörigvårdare/vårdtagare. Nämnden efterlyser en större flexibilitet när det gäller den avlösning i hemmet anhörigvårdare kan erbjudas.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd bedömer att policyn på ett strukturerat sätt tydliggör det stöd som personer som vårdar en anhörig/närstående kan erbjudas, varför nämnden i allt väsentligt inte har något att erinra mot policyförslaget. Policyn behöver dock förtydligas om vad som är stadens respektive landstingets ansvar samt anhörigas kostnader vid till exempel utlandsvistelse.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd stödjer äldrenämndens förslag men anser att policyn bör inkludera alla, inte bara äldre över 65 år. Nämnden betonar behovet av flexibilitet kring hur de avgiftsfria fyra timmarna per vecka får tas ut och framhåller behovet av att känna till alla som vårdar anhöriga/närstående för att kunna erbjuda stöd.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till äldrenämndens förslag. Många anhöriga gör en ovärderlig insats. Det är angeläget att stödinsatserna är likvärdiga över hela Stockholms stad och att medarbetarna har ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga/närstående. Den stödplan som föreslås upprättas kommer att kunna fylla en viktig funktion i kontakten mellan anhörigkonsulent och den anhörige/närstående.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har tagit del av förslaget till policy och ställer sig positiv till denna. Nämnden har dock följande synpunkt: i policyn anges att anhörigvårdare/närstående ska erbjudas avlastning på särskilda korttidsvårdsenheter för somatiskt sjuka respektive demenssjuka. Alla stadsdelar har inte tillgång till egna sådana platser varför staden bör ta ett samlat ansvar för att sådana verkligen finns att tillgå.

Södermalms stadsdelsnämnd ser mycket positivt på äldrenämndens förslag till en gemensam anhörig/närståendepolicy för stadens äldreomsorg. Nämnden föreslår att man vid översynen av riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS inom äldreomsorgen erbjuder den närstående 16 timmars avgiftsfri avlösning per månad i stället för, som i dagsläget, fyra timmar per vecka. Detta för att underlätta för den närstående att vid önskemål delta i hel-dagsaktiviteter och liknande.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser i huvudsak att anhörigpolicyn utgör en bra grund och "checklista" för vad som den anhörige ska få/ges information om, men önskar förtydliganden i vissa delar. Bland annat ett förtydligande av vem som kan söka biståndsinsatserna. Anhörigpolicyn utgör en bra grund och "checklista" för vad som den anhörige ska få/ges information om. Det är därför viktigt att, för den anhöriga/närstående, tydliggöra syftet med policyn. Att den utgör en information om vilka biståndsinsatser som finns, men att vid behov av insatser måste den äldre själv ansöka. Det är vidare viktigt att förtydliga vad som är kommunens respektive landstingets ansvar.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att förslaget till policy kan öka möjligheterna att stödinsatser blir så likvärdiga som möjligt över staden. Policyn anger att alla som arbetar inom äldreomsorgen bör ha ett gemensamt förhållningssätt och bemötande i kontakterna med anhöriga/närstående, vilket är positivt. De anhörigas medverkan är viktig för att utveckla bra helhetslösningar för de äldre. Anhörigvårdare har i sina kontakter med anhörigkonsulenter framfört önskemål om en större flexibilitet vad gäller tidsförläggningen av insatsen avlösning under kvällar/helger.

Kommunstyrelsens handikappråd påpekar att policydokumentet endast omfattar insatser som ges till personer över 65 år och utgår från att dokumentet kompletteras så att även personer under 65 år omfattas av policyn. Rådet vill särskilt lyfta fram det som står om bemötandet av anhöriga/närstående och vikten av att deras kunskaper och erfarenheter tas tillvara på ett respektfullt sätt. Det bör klart framgå att anhörigvårdaren har rätt till egen assistans och att gemensam semester för många är en viktig kvalitet som bör kunna tillgodoses.

Kommunstyrelsens pensionärsråd anser att den första meningen på första sidan, fjärde stycke bör få följande lydelse: "Alla anhöriga/närstående ska bemötas väl". De övriga orden i denna mening: "...och ses som sakkunniga" bör strykas.

De Anhörigas Riksförbund ser positivt på att det införs en övergripande anhörig/närståendepolicy för hela Stockholms stad och att det i texten framgår att stödet ska erbjudas utifrån individens behov och att begrepp som lyhördhet och flexibilitet betonas. Angående begreppen som används i texten förordar

De Anhörigas Riksförbund (AHR) att de anpassas till det som står i lagtexten, där begreppet närstående står för den person som vårdas. Ordet avlastning hör inte hemma i ett dokument som berör anhörigstöd. Avlösning är det ord som ska användas i dessa sammanhang. AHR anser att anhörigstödet måste erbjudas aktivt till samtliga anhörigvårdare i Stockholms stad. Här krävs ett kraftfullare agerande för att nå alla anhörigvårdare och informera om vilka stödformer som går att erhålla. Att endast erbjuda gratis avlösning i hemmet till anhörigvårdare som bor tillsammans med den enskilde vårdtagaren är inte tillräckligt enligt AHR. Detta utesluter de stora grupper som försöker kombinera förvärvsarbete och anhörigvård, oftast döttrar. AHR anser att detta är den största bristen i den föreslagna anhörig/närståendepolicyn och att det kommer att få framtida negativa konsekvenser för både anhörigstödet och äldreomsorgen i Stockholms stad.

De Anhörigas Riksförbund, lokalavdelning Söder om söder i Stockholm vill omformulera policyn i den del som handlar om anhörigkonsulenter så att det framgår att det i alla stadsdelsnämnder finns tillgång till *minst* en anhörigkonsulent. Detta för att undvika att den formulerade skrivningen inte ska kunna tolkas som en anvisning för maximiantal.

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga ser det som mycket positivt att det i policyn lyfts fram att stödet till anhöriga ska vara individuellt anpassat, flexibelt och hålla en god kvalitet. Det är bra att anhörigombud utses på arbetsplatserna med uppgift att särskilt uppmärksamma och tillgodose de anhörigas situation och behov. För att de ska kunna genomföra dessa uppgifter på ett bra sätt är det också viktigt med utbildning och kontinuerlig uppföljning. Nationellt kompetenscentrum Anhöriga vill särskilt lyfta fram gruppen ”Anhöriga/närstående till äldre med hemtjänstinsatser i ordinärt boende” och tolkar den gruppen som varande barn och anhöriga, ofta yrkesverksamma som ej bor tillsammans med den de hjälper och stödjer. För att öka kvaliteten i anhörigstödet föreslås Stockholms stad att använda COAT-instrumentet i anhörigstödet. Ett evidensbaserat instrument som bygger på relevant forskning och beprövad erfarenhet. I det fortsatta arbetet med utveckling av anhörigstödet föreslås också att staden undersöker möjligheterna att erbjuda anhöriga stöd via e-tjänster. Frågor som etnicitet och genus är också viktiga att kartlägga och behandla i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Mina synpunkter

För många äldre är tillgången till en anhörig en förutsättning för att man ska kunna bo kvar i hemmet på ålderns höst. Anhörigas hjälpinsatser till närståen-

de är omfattande. Beräkningar visar att nästan var fjärde person i Sverige som är över 55 år hjälper äldre, sjuka eller människor med funktionsnedsättning i eller utanför sitt eget hem. De anhörigas insatser uppgår enligt Socialstyrelsens beräkningar till 70 procent av all äldreomsorg och de förtjänar att få stöd och bra service. En självklar utgångspunkt för mig är att familjens och de anhörigas roll och funktion i äldreomsorgen måste uppvärderas än mer.

Riksdagen beslutade den 13 maj 2009 om att ett lagstadgat stöd till anhöriga skulle införas från den 1 juli 2009. Syftet med lagändringen är att tydliggöra kommunernas skyldighet att erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar och stödjer närstående. I förarbetet påpekas betydelsen av stöd och erkännande till anhöriga och andra personer för det arbete de utför. Stödet regleras som en skyldighet för kommunen, men medför ingen rättighet för den enskilde.

I kommunfullmäktiges budget 2009 fick äldrenämnden i uppdrag att utarbeta en anhörigpolicy till stöd för stadsdelsnämndernas arbete med anhöriga. Äldrenämnden tog fram ett förslag till en övergripande anhörig/närstående-policy för Stockholms stads äldreomsorg (bilaga 2) som remitterats till berörda nämnder samt andra intressenter. Efter genomgång av remissinstansernas synpunkter har vissa korrigeringar av policyn skett (bilaga 3) vilka kortfattat redovisas i det följande.

- Begreppet anhörig/närstående har förtydligats.
- I policyn har tydliggjorts vad som är biståndsbedömda insatser och vad som är generella insatser samt vad som faller under landstingets ansvar. Förtydligande gällande kostnader vid korttidsvård utomlands har också lagts till.
- Ordet kontaktman används istället för kontaktperson.
- Information om Omsorgsdagboken har lagts till.
- Efter påpekande från De Anhörigas Riksförbund om att endast anhörigvårdare som bor tillsammans med den enskilde vårdtagaren erbjuds avgiftsfri avlösning i hemmet har förtydligande gjorts om att även anhörig *utan* ett gemensamt boende, som ger betydande insatser, i vissa fall kan erbjudas avlösning i hemmet.
- Förtydligande om att möjlighet finns att sammanhängande ta ut del av eller samtliga av de fyra avgiftsfria timmarna per vecka under en kalendermånad har lagts till.

Jag delar handikapprådets invändning om att även anhöriga som vårdar personer *under* 65 år borde omfattas av en anhörigpolicy. Det vore därför önskvärt att även socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden utarbetar en anhörigpolicy för personer under 65 år.

Det är viktigt att denna policy följs upp av informationsinsatser och utbildning för samtliga biståndshandläggare och anhörigkonsulenter. Beträffande kommunala och privata utförare planeras ett halvdagsseminarium för information och diskussion.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remitterat förslag till anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg
3. Reviderat förslag till anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg godkänns i huvudsak.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ges i uppdrag att utarbeta en anhörig- och närståendepolicy för personer under 65 år.
3. Därutöver vill vi framföra följande.

Förslaget till anhörig-/närståendepolicy är välkommet och ska ses i ljuset av att större delen av äldreomsorgen utförs av just anhöriga och närstående. Dessutom får anhöriga ta ett större ansvar när den offentliga äldreomsorgen sviktar. Kvinnorna bär i allt högre grad upp äldreomsorgen, såväl den offentliga som den omsorg som utförs av anhöriga och närstående.

Det första som måste slås fast är att anhörigas och närståendes vårdinsatser måste bygga på verklig valfrihet. Förutsättningen för att kunna göra ett fritt val är att den offentliga äldreomsorgen upplevs som väl fungerande. Detta är en grundläggande jämställdhetsfråga.

Det andra är att inse att anhöriga och närstående som vårdar äldre inte är en enhetlig grupp. I själva verket är de både anhöriga som sammanbor med den äldre och de som inte gör det och de är både anhöriga som arbetar och de som är pensionärer. Vi anser därför att flexibiliteten bör betonas mera. Uppräkningen av insatser får inte tol-

kas som hela utbudet, utan som exempel. Det viktigaste i policyn bör vara att insatser ska erbjudas utifrån individuella behov.

Det tredje är att inse att det handlar om relationer när man är anhörig, relationer som kan ha varit ett helt liv. Anhöriga är därför viktiga oavsett hur tät kontakten med den närstående är.

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan vara positiva för vissa anhörigvårdare. I synnerhet kanske för dem som själva har hemtjänst och som behöver hjälp att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär. Gruppsamtal och mer hemtjänst är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhöriga utvecklas på flera olika sätt.

En bra dagverksamhet kan vara en god avlastning, om verksamheterna utvecklas och får olika inriktning för att täcka in varierande intressen och behov. Dagverksamheter för dementa måste inriktas mot olika diagnoser och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska kunna sökas oavsett vilken stadsdel man bor i och information om verksamheterna behöver nå fram till anhöriga. Där råder en brist idag.

Fler möjligheter till avlastning på boenden som till exempel det kommunövergripande Pensionat Hornskroken bör skapas. Avlastningsboendena ska göras attraktiva och profileras för att tillgodose olika behov och intressen. Ingen ska kunna avvisas av medicinska skäl.

Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator. Vi vill också lyfta fram behovet av uppsökande verksamhet.

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga lyfter frågan om etnicitet och genus och vi delar uppfattningen att dessa frågor är viktiga att kartlägga och ta hänsyn till i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Kommunstyrelsens handikappråd anser att även personer under 65 år bör omfattas av policyn, vilket vi instämmer i. Det är viktigt att inte glömma bort anhöriga till personer med missbruksproblem. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden bör därför få i uppdrag att ta fram en policy anpassad till den målgruppens behov.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

Anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg godkänns, *bilaga 3*.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:

STEN NORDIN

Ewa Samuelsson

Ylva Tengblad

ÄRENDET

I kommunfullmäktiges budget 2009 fick äldrenämnden i uppdrag att utarbeta en anhörigpolicy till stöd för stadsdelsnämndernas arbete med anhöriga. Äldrenämnden har tagit fram ett förslag till en övergripande anhörig/närstående-policy för Stockholms stads äldreomsorg.

Anhörig/närståendepolicyn ska vara vägledande för stadsdelsnämndernas arbete med att ge stöd och hjälp till de anhöriga och närstående som vårdar en person som är 65 år eller äldre. Anhörig/närståendepolicyn omfattar såväl förhållningssätt, bemötande som vilka stödinsatser som ska finnas att tillgå. I policyn betonas att anhöriga ska ses som en resurs och att deras erfarenheter och kunskaper ska tas tillvara.

Målgruppen

Det finns en rad olika begrepp som beskriver målgruppen. Myndigheter väljer i regel att använda begreppet anhörig i sina texter för den som ger insatser och närstående för den person som tar emot omsorg, vård och stöd (Prop.2008/09:82). Begreppet anhörig används även av De Anhörigas Riksförbund.

I juridisk mening förutsätter begreppet anhörig att det finns någon form av släktskap mellan de berörda. Det är dock inte ovanligt att grannar och vänner träder in i anhörigas ställe och antar "funktionen" som anhörig. Därför talas i lagtexten om närstående, som är ett vidare begrepp. Det är den som behöver vård och omsorg som avgör vem som är närstående.

Nationellt Kompetenscentrum Äldre och Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum benämner alla som regelbundet tar hand om en äldre, sjuk eller funktionshindrad person för informella vårdgivare. Informella vårdgivare delas in i tre grupper anhörigvårdare, omsorgsgivare och hjälpare utifrån hur ofta och mycket de bistår en person.

För att tydliggöra att policyn omfattar alla som vårdar/hjälper en person som är 65 år eller äldre, oavsett släktskap eller relation, används i förslaget begreppet anhörig/närståendepolicyn.

Stödinsatser till anhöriga/närstående

Med stöd menas olika insatser som primärt syftar till att fysiskt, psykiskt och socialt underlätta för personer som vårdar eller stödjer närstående. Begreppet stöd innefattar bl.a. bemötande, information, kunskap, råd, avlösning, hjälpmedel och hemtjänst. Ur ett förebyggande perspektiv är det av vikt att olika stödinsatser kan erbjudas som motsvarar personens behov. Även om den som

vårdar är under 65 år men vårdar en person som är 65 år eller äldre ska äldreomsorgen tillgodose behovet.

I anhörig/närståendepolicyn anges vilka olika stödinsatser som ska erbjudas till anhöriga och närstående. Dels finns generella stödinsatser, dels finns riktade insatser beroende på om den som vårdas bor i ordinärt boende eller på ett vård- och omsorgsboende. Särskilda insatser finns också för den anhörige som är sammanboende med den enskilde som är i behov av vård och omsorg.

I policyn anges att en stödplan för den anhörige/närstående ska upprättas vid behov. I stödplanen ska framgå vilka stödinsatser den anhörige/närstående önskar och vem som ansvarar för insatserna.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2009 att

1. godkänna förvaltningens förslag till anhörig-/närståendepolicy för Stockholm stads äldreomsorg.
2. överlämna anhörig-/närståendepolicy till kommunstyrelsen och föreslå att kommunstyrelsen lägger fram ett förslag till kommunfullmäktige att anta anhörig-/närståendepolicy för Stockholm stads äldreomsorg.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Berit Bornecrantz Dias (V) och ledamoten Eivor Karlsson (MP), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Brit Rundberg (V), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 oktober 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Att ge stöd och hjälp till anhöriga och närstående är en viktig del av äldreomsorgens verksamhet. I Stockholms stad finns idag dels biståndsbedömda stödinsatser, dels stödinsatser i form av stödgrupper, anhörigkonsulenter, anhörigombud m.m. Förvaltningen ser det dock angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden även om det ska erbjudas utifrån individens behov. Det är också viktigt att alla som arbetar inom äldreomsorgen har ett gemensamt förhållningssätt och bemötande i våra kontakter med anhöriga och närstående. Alla anhöriga och närstående som kommer i kontakt med äldreomsorgen ska uppleva att de får ett gott bemötande och att deras kunskaper och erfarenheter respekteras. Även sedan äldreomsorgen övertagit huvuddelen av vård- och omsorgsarbetet har anhöriga en betydelsefull roll för att utveckla bra och tillfredsställande helhetslösningar i samverkan. En tillåtande atmosfär ska råda och anhöriga ska få vara delaktiga i omsorgen om så önskas. Det kan dock

inte nog betonas att det stöd och hjälp som anhöriga och närstående utför sker på frivillig basis och ska aldrig upplevas som ett tvång.

Begreppet anhöriga och närstående

Många äldre får stöd och hjälp av andra än de närmaste anhöriga. Det kan vara nära vänner, grannar eller andra som den enskilde ser som närstående. Äldreförvaltningen anser det därför angeläget att begreppet anhörig/närstående används för att tydliggöra att policyn inte endast omfattar den som har ett släktskap med den enskilde som är i behov av vård och omsorg.

Stödinsatser till anhöriga/närstående

Anhörig/närståendepolicyn lägger särskilt tonvikt vid information och delaktighet.

Inför verksamhetsberättelsen 2008 genomfördes av äldreförvaltningen en enkätundersökning riktad till anhöriga. Två tredjedelar (62%) ansåg att de fick den hjälp och stöd de behöver i sin vardag. Av undersökningen framkom att många efterfrågar bättre information om vad äldreomsorgen kan erbjuda och om olika hjälpmedel. När det gällde stödinsatser efterfrågades bl.a. avlösning kvällar/helger och egen eller gemensam rekreation. Andra önskemål var möjligheter till samtal med kurator, anhörigkonsulent eller annat professionellt stöd. Förvaltningen har i arbetet med anhörig/närståendepolicyn tagit hänsyn till de framkomna önskemålen. Äldreförvaltningen vill särskilt betona vikten av att det finns en flexibilitet och lyhördhet i utformningen av stödinsatserna till anhöriga och närstående.

Under de senaste åren har flera stadsdelsnämnder med hjälp av stimulansmedel satsat och utvecklat anhörigstöd genom anhörigkonsulenter eller motsvarande. Anhörigkonsulenten svarar för insatser som inte är myndighetsutövning. Konsulenten ska ta tillvara den närståendes intressen, ge råd, stöd och information både i grupp som till enskilda. Anhörigkonsulenten ska även samverka och samarbeta med frivilligorganisationer. Hur och vilka stödåtgärder som erbjudits anhöriga har varierat mellan stadsdelsnämnderna. Äldreförvaltningen ser gärna att det i alla stadsdelsnämnder finns tillgång till en anhörigkonsulent.

Stödplan och dokumentation

I regeringens proposition (Prop. 2008/09:82) påpekas vikten av en nationell statistik med information om hur många, vilka stödåtgärder som erbjudits och även getts till anhöriga. Därför kan Socialstyrelsen komma med vägledning om förändrade dokumentationskrav vilket kan innebära att även serviceinsatser, som inte kräver biståndsbedömning ska dokumenteras för att erhålla statistik.

Det finns inte idag något övergripande ärendehanteringssystem för anhörigkonsulenter då de råd och stöd som ges inte är dokumentationspliktiga enligt dokumentationsförfordningen (SOSFS 2006:5). Att införa ett system som skulle motsvara behovet för framtagande av det framtida kravet på statistik lär innebära betydande kostnader. Anhörigkonsulenter ska fortsätta att föra anteckningar och att upprätta ett stödplan enligt mall (bilaga 2). Dessa är dock inte att anses som journalhandlingar.

Ekonomiska konsekvenser

Då de flesta stadsdelsnämnderna redan idag kan erbjuda flertalet av de stöd som policyn påtalar beräknar äldreförvaltningen att de ökade kostnaderna finansieras inom

ramen av stimulansmedel för anhörigstödet. Möjligheter till kontakter mellan anhöriga och utsedd kontaktperson, sjuksköterska eller chef förekommer redan idag. Dessa bör dock bli mer regelbundna för att skapa trygghet och tillit till den omsorg och vård som bedrivs.

Utbildning

Intentionerna bakom den nya lagen är att i ökad utsträckning uppmärksamma anhöriga på ett positivt sätt. Om anhörigas situation underlättas genom individuellt inriktade insatser av god kvalitet så att de känner trygghet får såväl den äldre som den närstående en ökad livskvalitet. För att implementera detta synsätt samt Stockholms stads anhörig/närståendepolicy i stadens verksamheter planerar äldreförvaltningen en utbildning för samtliga biståndshandläggare och anhörigkonsulenter. Även för kommunala och privata utförare planerar äldreförvaltningen att anordna en halv seminariedag för information och diskussion.

Anhörig/närståendepolicyn ska spridas till samtliga verksamheter inom äldreomsorgen och publiceras på stadens webbplats, www.stockholm.se. De anhöriga kommer att informeras genom en särskild broschyr som ska delas ut av biståndshandläggare och finnas på olika platser som äldre personer besöker. Information lämnas även på olika språk.

BEREDNING

Ärendet har beretts av äldrenämnden. Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden samt till stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm, Älvsjö och Östermalm. Kommunstyrelsens handikappråd och pensionärsråd har behandlat ärendet på sina respektive sammanträden den 22 mars 2010 och 8 december 2009. Ärendet har också remitterats till De Anhörigas Riksförbund och Nationellt kompetenscentrum anhöriga i Kalmar. Därutöver har De Anhörigas Riksförbund, lokalavdelning Söder om söder i Stockholm, genom sin ordförande lämnat ett remissvar vilket inkom till äldreroteln den 8 april 2010. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har avstått från att besvara remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets stödjer äldrenämndens policyförslag. De anhörig-/närståendes insatser uppgår enligt Socialstyrelsens beräkningar till 70 procent av all äldreomsorg och de förtjänar att få stöd och bra service. Stadsledningskontoret instämmer i att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att det är viktigt med ett gemensamt förhållningssätt och bemötande.

Stadsledningskontoret instämmer i den åsikt som flera stadsdelsnämnder uttryckt om att det finns en viss oklarhet i att policyn begränsas till att anhörigvårdare endast kan vara "person som bor tillsammans med den enskilde". Det finns ett antal anhörigvårdare som inte bor tillsammans med den de vårdar. Det är bland annat så att hemvårdsbidrag efter prövning enligt socialtjänstlagen, ges till den enskilde som fått beslut om insats. Det är sedan den enskilde som ersätter de anhörige/närstående som utför hjälpinsatserna vilket inte behöver vara personer som tillhör hushållet.

Stadsledningskontoret poängterar vikten av att denna policy följs upp av informationsinsatser och ser därför positivt på äldrenämndens planerade utbildning för samtliga biståndshandläggare och anhörigkonsulenter i ämnet. Vad gäller kommunala och privata utförare planeras ett halvdagsseminarium för information och diskussion.

Då de flesta stadsdelsnämnderna redan idag kan erbjuda flertalet av de stödinsatser policyn omfattar beräknas de ökade kostnaderna finansieras inom ramen av stimulansmedel för anhörigstöd.

Stadsledningskontoret föreslår att anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg godkänns.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att godkänna förvaltningens yttrande som svar på remissen och överlämna den till kommunstyrelsen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser en övergripande anhörigpolicy som värdefull om den kan ge vägledning för stadsdelsnämndernas arbete med att ge stöd och hjälp till de anhöriga och närstående som vårdar en äldre person.

Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att personal som arbetar inom äldreomsorgen har ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga och närstående.

I äldreförvaltningens förslag till policy behandlas både förhållningssätt och bemötande samt vilka stödinsatser som ska finnas att tillgå.

Flera av de stödinsatser som anges i policyn beviljas som bistånd enligt socialtjänstlagen. Det gäller insatser för avlastning, avlösning och hemvårdsbidrag. För

dess insatser finns riktlinjer för handläggning som ger god vägledning för stadsdelsförvaltningens biståndshandläggare. En övergripande policy är, enligt förvaltningens mening, särskilt betydelsefull som vägledning för hur stadsdelsförvaltningarna ska arbeta med stöd och insatser som inte är myndighetsutövning t.ex. för anhörigkonsulentens arbete.

Det har varit äldreförvaltningens ambition att ange de stödinsatser som ska erbjudas anhöriga och närstående, dels som generella stödinsatser, dels som riktade insatser till personer med hemtjänst, till boende i vård- och omsorgsboende och till anhörigvårdare som sammanbor med den äldre som de vårdar.

Det förslag till policy som äldreförvaltningen har utarbetat är dock, enligt förvaltningens mening, genom sin struktur ottydlig och det finns risk för att dess vägledande syfte därför inte uppnås. Uppdelningen av anhöriga i olika grupper skapar oklarheter där vissa grupper synes uteslutas från stödinsatser som de borde erbjudas.

Ett exempel på att indelningen är problematisk är att anhöriga till äldre med hemtjänstinsatser erbjuds att delta när genomförandeplanen utarbetas, vilket inte erbjuds anhöriga till personer i särskilt boende. Dessa erbjuds information om att den enskilde vid behov kan få en god man eller förvaltare, vilket inte erbjuds anhöriga till personer med hemtjänst.

I policyn begränsas anhörigvårdare till ”person som bor tillsammans med den enskilde”. Förvaltningen vill framhålla att det finns anhörigvårdare som inte bor tillsammans med den de vårdar. Om policyn i denna del avser enbart anhörigvårdare som bor tillsammans med den enskilde så måste rubriken förtydligas. Det kan också påpekas att hemvårdsbidrag efter prövning enligt socialtjänstlagen, ges till den enskilde som fått beslut om insats. Den är sedan den enskilde som förutsätts ersätta de anhörige/närstående som utför hjälpsatserna. Det skulle kunna vara en närstående som inte tillhör hushållet.

Äldreförvaltningen framhåller att anhörig/närståendepolicyn lägger särskild tonvikt på information och delaktighet. Det saknas dock, enligt förvaltningens mening, ett uttalande om att generell information ska erbjudas i uppsökande form för att nå anhöriga/närstående som inte har någon kontakt med äldreomsorgen.

Vi tycker också att omsorgsdagboken kan nämnas i anhörigpolicyn.

Det är viktigt att det finns flexibilitet och lyhördhet i utformningen av stödinsatser till anhöriga och närstående, vilket äldreförvaltningen också betonar. Den struktur som anhörigpolicyn har med listning av insatser för olika anhöriggrupper kan, enligt förvaltningens mening, befaras få motsatt effekt.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som remissvar till kommunstyrelsen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och att det är viktigt med ett gemensamt förhållningssätt och bemötande.

Förvaltningen instämmer även i att begreppet anhörig/närstående är viktigt då det är många nära vänner, grannar eller andra som är den enskilde behjälplig och som den enskilde ser som närstående.

Äldreförvaltningen betonar vikten av att det finns flexibilitet och lyhördhet i utformningen av stödinsatser till anhöriga/närstående vilket förvaltningen redan eftersträvar bland annat genom att vid behov erbjuda avlösning kvällar/helger.

Äldreförvaltningen framför också att man gärna ser att tillgång till en anhörigkonsulent finns i alla stadsdelsnämnder. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har en anhörigkonsulent anställd.

Gällande stödplaner och dokumentation tycker förvaltningen att det är bra att en gemensam stödplan för stadens äldreomsorg utarbetats. Även gemensamma riktlinjer för hur de anteckningar som anhörigkonsulenter ska föra och hur dessa ska hanteras/förvaras bör utformas då de inte ska anses som journalhandlingar.

I förslaget till anhörigpolicy används benämningen kontaktperson. Här vill förvaltningen uppmärksamma risken för sammanblandning med insatsen kontaktperson enligt LSS. Det vore istället bättre att använda benämningen kontaktman som är ett vedertaget begrepp inom äldreomsorgen.

Förvaltningen ser positivt på den utbildning som äldreförvaltningen planerar för biståndshandläggare och anhörigkonsulenter då det är viktigt att uppmärksamma och underlätta de anhörigas situation.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget till anhörig- och närståendepolicy för Stockholms stad och instämmer i att det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden, även om det ska erbjudas utifrån individens behov. Förvaltningen konstaterar att Farsta stadsdelsnämnd redan idag kan erbjuda flertalet av de

stödinsatser som policyn innehåller.

Vad gäller benämningen kontaktperson vill förvaltningen uppmärksamma att detta kan leda till en sammanblandning med kontaktperson inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Det vore istället bättre att benämna denna funktion ”kontaktman”.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2010 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och översända den till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Wallman m.fl. (S), ledamoten Ylva Wahlström (MP) och tjänstgörande ersättaren Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till äldreförvaltningens förslag till en övergripande anhörig/närståendepolicy. Det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden, att man har ett positivt bemötande och ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga/närstående. Anhöriga/ närstående ska ses som en tillgång och en resurs, men ska också ges stöd utifrån sina individuella behov.

Information och delaktighet är viktigt för alla anhöriga. I policyn bör det tydliggöras vad som är biståndsbedömda insatser och vad som är generella insatser. Syftet med stödet är att underlätta arbetet för de personer som vårdar och stödjer närstående. Det är därför angeläget att stödet alltid är individuellt anpassat, flexibelt och håller en god kvalitet. Bemötandet bör lyftas fram i policyn. Ett bra bemötande innebär också att ta sig tid till att lyssna på de anhöriga och visa empati. Uppsökande verksamhet och webbaserad utbildning bör även tas upp i policyn.

Biståndshandläggaren, anhörigkonsulenten och kontaktpersonen är viktiga nyckelfunktioner i kontakten med anhöriga. Det bör tydliggöras vem som ansvarar för att upprätta den föreslagna stödplanen. Kontaktpersonen är den som möter den äldre och dennes anhöriga/närstående i vardagen. Satsning på kompetensutveckling och att stärka kontaktpersonen i mötet med anhöriga är därför angeläget.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning har ett samlat, välfungerade och utvecklat generellt och förebyggande stöd till anhöriga och närstående. Bl.a. erbjuds

individuella stödsamtal av kurator, möjlighet att delta i anhöriggrupper, aktiviteter och utflykter. Resurserna har samlats i en gemensam enhet "Äldrestöd/Anhörigstöd". Förutom kurator finns här anhörigstödjare/ anhörigkonsulenter, biståndshandläggare, frivilligsamordnare, sjukgymnast, arbetsterapeut, dietist, hörsel- och synkonsulent. En stor del av anhörigstödjarnas arbete är att informera både muntligt och skriftligt, göra hembesök och uppsökande verksamhet. Bl.a. skickas informationsfoldern "Äldreomsorgen A-Ö", se bilaga 3, samt erbjudande om förebyggande hembesök ut årligen till dem som fyller 75 år i stadsdelen. Frivilligsamordnaren samverkar med föreningar och anordnar olika aktiviteter som riktar sig både till äldre och anhöriga.

I lagen finns ingen åldersgräns för anhörigstödet. Fr.o.m. 2010 har därför stadsdelens "Anhörigstöd" fått ett utvidgat uppdrag att även ge stöd till anhöriga/närstående som vårdar vuxen person under 65 år. Anhörigas behov kan fångas upp på ett tidigt stadium. Förvaltningen kan också på ett kvalitetsmässigt och effektivt sätt samutnyttja sina resurser i stödet till anhöriga och närstående. Förvaltningen ser gärna att stadens anhörig/närståendepolicy omfattar anhöriga/närstående som vårdar vuxen person, oavsett om personen är under eller över 65 år.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 mars 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som remissvar till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordförande Bengt Roxne m fl (s) och ledamot Leif Larsson (v), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget om anhörig/närståendepolicy men anser att den bör förtydligas i några punkter.

Policyn anger att anhöriga/närstående till äldre med hemtjänstinsatser ska erbjudas individriktad information om bl.a. tekniska hjälpmedel och bostadsanpassningsbidrag. Individriktad information av detta slag kan enligt förvaltningens mening endast ges av legitimerad personal.

Vidare anger policyn att anhörigvårdare ska erbjudas "utökade hemtjänstinsatser som möjliggör ledighet för den anhörige/närstående". Förvaltningen efterfrågar ett förtydligande om det är fråga om att bevilja hemtjänstinsatser till den enskilde när anhörigvårdaren vill/behöver resa bort eller om det handlar om att avlasta anhörigvårdaren i vardagen med exempelvis städning eller matlagning. Ska dessa insatser i så fall

beviljas anhörigvårdaren med stöd av 5 kap. 10 § Socialtjänstlagen eller beviljas den enskilde med motiveringen att denne själv inte kan och att anhörigvårdaren är i behov av ledighet från dessa sysslor.

Om den som upprättar en stödplan tillsammans med anhörigvårdaren inte kan fatta myndighetsbeslut är det svårt att sätta realistiska målformuleringar, varför önskemål om stödinsatser som kräver biståndsbeslut bör läggas in som bilaga till stödplanen.

Under rubriken stödinsatser som kräver biståndsbeslut anges även ”tekniska hjälpmedel” vilket är ett stort begrepp som kan innefatta allt från trygghetslarm till larmmatta eller rollator varav det senare är ett ansvar för landstinget.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Catarina Agrell m.fl. (S), Reijo Kittilä (V) och Axel Sandin (MP), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att det utarbetas en policy för arbetet med stöd till den som är anhörig och hjälper eller vårdar en närstående. Den är ett välkommet och efterfrågat dokument som kommer att bli ett bra verktyg för biståndshandläggare, anhörigkonsulenter, anhörigombud och andra yrkeskategorier i deras arbete med att stödja anhöriga och andra i deras arbete med sin närstående.

Förvaltningen instämmer i att stödinsatserna ska vara så likvärdiga som möjligt oavsett var i staden man bor och att det är viktigt att alla som arbetar inom äldreomsorgen har ett gemensamt förhållningssätt och bemötande i kontakterna med anhöriga och närstående.

Individuellt utformat stöd

Förvaltningen anser inte att vikten av flexibilitet och lyhördhet betonas tillräckligt i policyn. Den nämns i samband med skrivningen av att även om den som vårdar är under 65 år så ska behovet av stöd tillgodoses. Enligt förvaltningen är vikten av individuellt utformat stöd en av de viktigaste förutsättningarna för en god anhörigvård och för att få anhöriga att ta emot den hjälp de så väl behöver och det gäller alla oavsett ålder och skrivningen kring detta borde betonas mer.

Olika exempel på insatser

En policy bör, enligt förvaltningen, spegla den vilja, inriktning och ambitionsnivå som staden har för stöd till anhöriga. Den bör även klargöra ansvar och arbetsuppgifter

för de som har anhörigstöd som en av sina arbetsuppgifter. Men det finns enligt förvaltningen en fara med att presentera en lista över vad som kan erbjudas. Risken finns att den tolkas som stadens utbud och den individuella anpassningen av insatser kommer i skymundan. Listan innehåller också insatser som är landstingets ansvar t ex individinriktad information om tekniska hjälpmedel för den som bor i ordinärt boende.

Om en uppräknings ska göras bör det enligt förvaltningen framgå att det är *exempel* på insatser som *kan* erbjudas. Uppräkningsen skulle då vinna på att ställas upp med utgångspunkt i vad man kan få utan biståndsbeslut, vad man kan få med biståndsbeslut efter ansökan och eventuellt vad landstinget kan erbjuda. Ett flertal av insatserna kan erhållas oavsett var man bor, i ordinärt boende eller i särskilt boende

Anhörigvårdare till person som bor tillsammans med den enskilde erbjuds t ex avlastning, dagverksamhet, korttidsvård. Dessa insatser ska enligt Socialtjänstlagen erbjudas den närstående (den som behöver hjälp) och kräver dessutom dennes samtycke, vilket inte framgår här men väl på andra ställen i uppräkningsen som t ex samtal med utsedd kontaktperson. En beskrivning av att samtycke krävs för alla insatser som berör den närstående, dvs inte den anhörige, skulle kunna finnas i den inledande texten.

Begreppsförvirring

Äldreförvaltningen har valt att använda begreppen anhörig/närstående för den som vårdar. Detta är enligt förvaltningen olyckligt då det innebär att begreppet närstående, som idag används för den som tar emot insatser och som är ett väl inarbetat begrepp, inte längre ska användas för den gruppen. Istället anser stadsdelsförvaltningen att man bör använda samlingsbegreppet anhörig för den som vårdar och förklara vad detta begrepp står för, förslagsvis i inledningen till policyn.

Tydliggör anhörigombudens roll och arbetsuppgifter

I policyn föreslås att det på arbetsplatserna bör utses anhörigombud med uppgift att särskilt uppmärksamma och tillgodose de anhörigas/närståendes intressen och behov. Förvaltningen är tveksam till en sådan skrivning. Den uppgiften åligger verksamhetsansvarig chef. De anhörigombud som finns idag är vårdpersonal som fått viss utbildning kring anhörigstöd och ibland har speciella uppgifter som t.ex. information till anhöriga eller möten för anhöriga. Att tillgodose anhörigas intressen och behov är en mycket större uppgift och kräver ett mandat som i så fall måste tydliggöras.

Uppsökande verksamhet saknas helt

I den anhörigenkät som genomfördes under hösten 2009 kvarstår ett stort behov av information hos de anhöriga som besvarat enkäten. Förvaltningen saknar en skrivning kring vikten av uppsökande verksamhet som en del av informationsinsatserna.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2010 att remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (S), ledamoten Yildiz Kafkas (MP) och ledamoten Hans Enroth (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Agneta Isacsson (FP) , *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget till policy. Som framgår av äldreförvaltningens tjänsteutlåtande svarade, enligt Socialstyrelsens beräkningar, anhöriga/närstående år 2000 för ungefär 70 % av all äldreomsorg. Många anhöriga gör en ovärderlig insats och vikten av att på olika sätt stödja dessa personer kan inte nog betonas. Förvaltningen vill särskilt framhålla att den stödplan som föreslås upprättas kommer att kunna fylla en viktig funktion i kontakten mellan anhörigkonsulent och anhörigvårdare/vårdtagare.

Inom Norrmalms stadsdelsförvaltning finns sedan närmare tio år tillbaka en anhörigkonsulent som ansvarar för råd och stöd till personer som vårdar en anhörig/ anhörig. En nyligen genomförd enkätundersökning riktad till dem som uppbär hemvårdsbidrag visar att det dessa personer främst efterfrågar är information om vad äldreomsorgen kan erbjuda, stödsamtal med anhörigkonsulenten och möjlighet till rekreation för egen del. Anhörigkonsulenten har i dagsläget regelbunden kontakt med ett sextiototal personer som vårdar anhöriga.

Norrmalms stadsdelsnämnd erbjuder, till skillnad från flera andra stadsdelsnämnder, avlösning även på kvällar och helger och har, tillsammans med övriga stadsdelsnämnder i innerstaden, satsat på att utbilda professionella avlösare. Det är svårt att exakt ange hur många som nyttjar möjligheten till avlösning eftersom viss avlösning sker inom ramen för hemtjänst. En del i anhörigkonsulentens uppdrag är att informera om och motivera den enskilde att ansöka om avlösning i de fall detta bedöms berättigat.

Som framgår av förslaget till anhörig- och närståendepolicy kan den som vårdar anhörig/närstående enligt stadens nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) bl.a. beviljas avgiftsfri avlösning i hemmet upp till fyra timmar per vecka. I det nu presenterade förslaget till anhörig-/närståendepolicy föreslås ingen ändring i riktlinjerna vad gäller avlösning. Förvaltningen anser dock att det behövs en större flexibilitet i detta avseende som gör det möjligt att ”spara ihop” timmar för avlösning till exempelvis varannan vecka eller en gång per månad.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamot Jakob Dencker (MP) och ledamot Gunilla Bhur m.fl. (V), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen kan konstatera att det stöd till anhöriga/närstående som tas upp i policyn, i allt väsentligt redan idag erbjuds inom ramen för nämndens äldreomsorgs-verksamhet. Förvaltningen bedömer att policyn på ett strukturerat sätt redovisar det stöd som en person som vårdar en anhörig/närstående kan erbjudas. Enligt förvaltningens mening är det dock angeläget att i policyn göra vissa förtydliganden avseende nedan upptagna punkter.

- Anhöriga/närstående till äldre med hemtjänstinsatser i ordinärt boende ska erbjudas individinriktad information om bland annat tekniska hjälpmedel, bostadsanpassningsbidrag, stöd och avlösning.

Kommentar: Det är under denna punkt viktigt att tydliggöra att utprovning av tekniska hjälpmedel m.m. ligger inom ramen för primärvårdens ansvarsområde.

- Anhörig/närstående till äldre (person som bor tillsammans med den enskilde) ska erbjudas information om var och av vem mer information kan erhållas om sjukdomsbild, tandvård och individuella tekniska hjälpmedel.

Kommentar: Under denna punkt bör klart framgå att kommunens ansvar endast är att hänvisa den anhörige/närstående till rätt instans inom till exempel primärvården eller tandvården.

- Anhörig/närstående till äldre (person som bor tillsammans med den enskilde) kan erbjudas korttidsvård utomlands tillsammans med den äldre.

Kommentar: Kostnadsfrågan för den medföljande/anhörige måste tydliggöras. I policyn måste framgå att det varken finns juridiska eller ekonomiska förutsättningar för att den anhörige/närstående får ekonomiskt bidrag till kostnader vid utlandsvistelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om att en stödplan vid behov upprättas. En sådan plan kan vara en trygghet för den anhörige/närstående genom att ansvaret för och behovet av stödinsatser tydliggörs.

Sedan tidigare har förvaltningen med stöd av stimulansmedel utvecklat stödet för anhöriga/närstående som vårdar och hjälper en närstående äldre. I det mångkulturella

stadsdelsområdet Rinkeby-Kista är detta arbete i stor utsträckning inriktat på att finna metoder för att få kontakt med personer med annat modersmål än svenska som vårdare en närstående. Målet är att kunna informera dessa anhöriga/närstående om vilka möjligheter till stöd och hjälp som äldreomsorgen kan erbjuda. Inom ramen för tillgängliga stimulansmedel fortgår detta arbete.

Utöver vad som ovan redovisas har stadsdelsförvaltningen inget att erinra mot policyförslaget. Policyn behöver dock förtydligas om vad som är stadens respektive landstingets ansvar samt anhörigas kostnader vid till exempel utlandsvistelse.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner och överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer äldreförvaltningens policyförslag och anser att anhöriga/närståendes insatser förtjänar att lyftas fram. Anhöriga/närstående ska få stöd, bra service och lika behandling.

Förvaltningen anser att det finns andra svårigheter än att erbjuda stöd till anhöriga/närstående. Det finns anhöriga/närstående som förvaltningen inte har kunskap om. De enkäter som sändes ut både 2008 och 2009 i Skarpnäck gick ut till cirka 70 personer. Med en befolkning på drygt 40 000 innevånare inom stadsdelsområdet borde det finnas fler som vårdar anhöriga. Förvaltningen bedriver idag uppsökande verksamhet i projektform till personer som är 75 år och äldre. Ett ökat samarbete med landstinget skulle kunna nå fler.

Äldreförvaltningen föreslår att stadsdelsförvaltningarna ska erbjuda flera olika former av stöd till anhöriga/närstående. Enkätsvaren i Skarpnäck visar att behoven varierar stort men antalet personer är relativt få. Förvaltningen driver ett anhörigprojekt sedan ett år tillbaka och har erbjudit en mängd aktiviteter baserat på 2008 års enkät svar. Det visar sig att anhöriga/närstående inte är beredda att resa långt för att delta i informationsmöten eller andra arrangemang, vilket gör det svårt att erbjuda några få personer ett bra och varierat stöd. Äldreförvaltningen betonar särskilt vikten av att det finns en flexibilitet och lyhördhet i utformningen av stödinsatserna till anhöriga och närstående.

Förvaltningen menar att ett sätt att vara flexibel är att de anhöriga/närstående ska kunna samla ihop de fria fyra timmarna/vecka (avlösarservice) och kunna ta ut som en

heldag i stället.

Förvaltningen anser att äldreförvaltningens uppdrag borde innefatta alla, oavsett ålder, varför en policy skulle kunna gälla äldre, funktionsnedsatta och långtidssjuka.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 april 2010 att godkänna förvaltningens svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande som inkom till äldreroteln den 12 april 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till äldreförvaltningens förslag till en övergripande anhörig/närståendepolicy. Det är angeläget att stödinsatserna är så likvärdiga som möjligt över hela staden och all personal har ett gemensamt förhållningssätt i kontakterna med anhöriga/närstående.

Anhöriga/närstående ska ses som en tillgång och en resurs och stödet som ges ska vara individuellt anpassat.

Förvaltningen vill särskilt framhålla att den stödplan som föreslås upprättas kommer att kunna fylla en viktig funktion i kontakten mellan anhörigkonsulent och anhörigvårdare/vårdtagare. Stödplanens utformning kan utvecklas. I stödplanen finns en rubrik under "Önskemål om stödinsatser" som heter "tekniska hjälpmedel." Det bör framgå tydligt vad biståndsbedömaren kan besluta om (trygghetslarm) och vad som landstinget ansvarar för.

Information och delaktighet är viktigt för alla anhöriga. I policyn bör det tydliggöras vad som är biståndsbedömda insatser och vad som är generella insatser.

Det är viktigt att policydokumentet knyter an till Världighetsutredningens betänkande "Värdigt liv i äldreomsorgen" (SOU 2008:51) och den lagändring i Socialtjänstlagen som förväntas komma 2010. I utredningen står det bland annat att de som har stöd från äldreomsorgen ska, så långt det är möjligt, kunna leva utifrån sin identitet och personlighet och att stödet ska utformas så den äldre har möjlighet att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. De äldres och deras närståendes inflytande över vilka hjälpinsatser som behövs, hur de bör utföras, när och av vem eller vilka har grundläggande betydelse i detta sammanhang.

Biståndshandläggaren, anhörigkonsulenten och kontaktpersonen är viktiga nyckelfunktioner i kontakten med anhöriga. Det bör tydliggöras vem som ansvarar för att upprätta och revidera den föreslagna stödplanen.

I Socialtjänstlagen finns det ingen åldersgräns för anhörigstödet. Förvaltningen ser gärna att stadens anhörig/närståendepolicy omfattar anhöriga/närstående som vårdar vuxen person, oavsett om personen är under eller över 65 år. Skärholmens stadsdelsförvaltning har för avsikt att undersöka möjligheterna att utveckla anhörigstödet så att

det också omfattar anhöriga till personer med funktionsnedsättning med flera.

Som framgår av förslaget till anhörig- och närståendepolicy kan den som vårdar anhörig/närstående enligt stadens nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) bland annat beviljas avgiftsfri avlösning i hemmet upp till fyra timmar per vecka. I det nu presenterade förslaget till anhörig-/närståendepolicy föreslås ingen ändring i riktlinjerna vad gäller avlösning. Förvaltningen anser att det behövs en större flexibilitet som gör det möjligt att ”spara ihop” timmar för avlösning, till exempelvis varannan vecka eller en gång per månad.

Äldreförvaltningen beräknar att stadsdelsförvaltningarna använder stimulansmedel för att täcka kostnader för anhörgstödet. Så länge det finns stimulansmedel för ändamålet är detta görligt men om den möjligheten försvinner är det viktigt att kommunfullmäktige avsätter medel för anhörgstödet i stadsdelarnas budget.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2010 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Eva Andersson (S) för S+MP+V, *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Anhöriga gör ett många gånger ovärderligt arbete och för att uppmärksamma detta är den föreslagna policyn av stort värde.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning har tagit del av förslaget till policy och ställer sig positiv till denna. Förvaltningen har dock följande synpunkt:

I policyn anges att anhörgvårdare/närstående ska erbjudas avlastning på särskilda korttidsvårdsenheter för somatiskt sjuka respektive demenssjuka. Alla stadsdelar har inte tillgång till egna sådana platser varför staden bör ta ett samlat ansvar för att sådana verkligen finns att tillgå.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Forsell m fl (S), Birger Jeansson (MP) och Heinz Spira (V), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser mycket positivt på äldrenämndens förslag till en gemensam anhörig/närståendepolicy för stadens äldreomsorg.

Förvaltningen föreslår att man vid översynen av riktlinjerna för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS inom äldreomsorgen erbjuder den närstående 16 timmars avgiftsfri avlösning per månad i stället för, som i dagsläget, fyra timmar per vecka. Detta för att underlätta för den närstående att vid önskemål delta i heldagsaktiviteter och liknande.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att överlämna stadsdelsförvaltningens förslag som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Maj-Len Eklund (V), vice ordföranden Majvi Andersson m fl (S) och ledamoten Kenneth Rönnquist (MP), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Att ge stöd och hjälp till anhöriga och närstående är en viktig del av äldreomsorgens verksamhet. Sedan 2008 erbjuder förvaltningen, i form av anhörigkonsulent, stöd och vägledning för anhöriga till personer fyllda 65 år och äldre och från och med den 1 mars 2010 även för anhöriga till personer som har bistånd på grund av funktionsnedsättning. I anhörigkonsulentens ingår redan i dagsläget att ge information i enlighet med det som står i den föreslagna policyn.

Förvaltningen har dock några synpunkter enligt följande:

Anhörig- och närståendepolicy

Anhörigpolicyn utgör en bra grund och "checklista" för vad som den anhörige ska få/ges information om. Det är därför viktigt att, för den anhöriga/närstående, tydliggöra syftet med policyn. Att den utgör en information om vilka biståndsinsatser som finns, men att vid behov av insatser måste den äldre själv ansöka.

Det är vidare viktigt att förtydliga vad som är kommunens respektive landstingets ansvar. I anhörig-/närståendepolicyn på sidan två, står som en punkt att anhöriga/närstående ska erbjudas: *Individinriktad information om bland annat tekniska*

hjälpmedel.... Förvaltningen menar att anhörigkonsulenten ska kunna tillhandahålla viss information, men vid behov av mer specifik sådan ska den anhöriga lotsas vidare till landstinget. Det är viktigt att sådan information ges av sakkunnig.

I policyn står också som en informationspunkt att den anhörige/närstående kan erbjudas; *korttidsvård utomlands tillsammans med den äldre*. Detta behöver, enligt förvaltningens mening förtydligas, så att det framgår att det rör sig om en möjlighet för den anhöriga att följa med under förutsättning att han/hon själv bekostar sin del.

Stödplan för anhörigvårdare

Anhörigkonsulenten för minnesanteckningar i samband med kontakten med de anhöriga/närstående. Den stödplan för anhörigvårdare som äldreförvaltningen föreslår kan mycket väl resultera i en mera strukturerad dokumentation. Några frågor som dock uppmärksammas är att den föreslagna stödplanen innefattar personuppgifter på såväl anhörigvårdaren som den äldre. Då det inte är fråga om dokumentation i form av journalföring, föreslår förvaltningen en mer återhållsam dokumentation av personuppgifter. Exempelvis skulle namnuppgifter samt uppgift om födelseår vara tillräckligt.

Avslutningsvis är det viktigt att ha i åtanke att det oftast är den muntliga informationen som de allra flesta efterfrågar. Många äldre upplever det som svårt att ta del av skriftlig information i broschyrform eller på Internet. Det är också i dialogen som ett förtroende växer fram.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 mars 2010 att godkänna och överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Rolf Lindell m fl (S), ledamöterna Marion Sundqvist (MP) och Per Hamnström (V), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 mars 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har tagit del av bilagda förslag till anhörig/närståendepolicy och bedömer att det är väl genomarbetat. Förvaltningens uppfattning är att förslaget till policy kan öka möjligheterna att stödinsatser blir så likvärdiga som möjligt över staden, även om de ska erbjudas utifrån individens behov. Policyn anger att alla som arbetar inom äldreomsorgen bör ha ett gemensamt förhållningssätt och bemötande i kontakterna med anhöriga/närstående, vilket är positivt. Därtill är det angeläget att alla anhöriga som kommer i kontakt med äldreomsorgen ska uppleva att de får ett bra bemötande. De anhörigas medverkan är viktig för att utveckla bra helhetslösningar för de äldre.

De anhöriga ska vara delaktiga i omsorgen om de önskar.

Det är också viktigt att kunna redovisa hur många personer som erbjuds anhörigstöd och vilken typ av stöd, varför det bör finnas en beredskap att lämna uppgifter till kommande nationell statistik, genom regelbunden dokumentation. Anhörigvårdare har i sina kontakter med anhörigkonsulenter framfört önskemål om en större flexibilitet vad tidsförläggningen av insatsen avlösning under kvällar/helger.

Pensionärsrådet instämmer i vikten av att anhörigkonsulenten samverkar med frivilligorganisationerna, men betonar särskilt nödvändigheten av ett kunskapstillskott vid frivilliginsatser.

Kommunstyrelsens handikappråd

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade vid sitt sammanträde den 22 mars 2010 att göra följande uttalande

Kommunstyrelsens handikappråd har tagit del av rubricerade remiss och vill lämna följande synpunkter på förslaget.

I den proposition och den kompletterande bestämmelsen i socialtjänstlagen som ligger till grund för det remitterade förslaget till policy finns det inte någon åldersgräns vare sig för den som ger eller för den som mottar anhörig- närståendestöd. Policydokumentet omfattar dock endast de insatser som ges till personer över 65 år. Det måste givetvis överensstämma med lagens intentioner. Vi utgår därför från att dokumentet kompletteras och ser fram mot att få ta del av ett förslag i den delen.

Formerna för hur stöd ska erbjudas anhöriga/närstående kan behöva anpassas till vem de ska ge stöd. Träffar bör därför riktas till olika målgrupper, i vissa fall över stadsdelsnämndsgränserna.

De synpunkter vi har i övrigt gäller alltså oberoende av såväl mottagarens som stödgivarens ålder.

Vi vill särskilt lyfta fram det som står om bemötandet av anhöriga/närstående och vikten av att deras kunskaper och erfarenheter tas tillvara på ett respektfullt sätt. För många är de anhöriga tryggheten i livet och länken bakåt när minnet sviker. Men samtidigt måste vi betona att det är den äldre eller funktionsnedsatta personens uppfattning som ska avgöra om en anhöriginsats är lämplig eller inte. Det finns tyvärr exempel på att den som behöver stöd och hjälp blir beroende av den anhörige på ett sätt som inskränker hans eller hennes frihet att leva som man själv önskar.

Det är viktigt att anhöriga/närstående får information om bl.a. sina och sin anhöriges rättigheter enligt gällande lagstiftning. Det bör framgå av policydokumentet.

En viktig aspekt är att även de som är svårast sjuka kan vilja bo hemma med de insatser som går att få även om den anhörige själv har stöd genom Lass, LSS eller SoL. Då kan det vara oklart hur arbetsfördelningen mellan den anhöriges egen assistent och

den vårdades skall vara.

Det bör klart framgå att anhörigvårdaren har rätt till egen assistans.

Gemensam semester är för många en viktig kvalitet som bör kunna tillgodoses.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd tog vid sitt sammanträde den 8 december 2009 upp nedanstående textjusteringar i förvaltningens tjänsteutlåtande och lade i övrigt ärendet till handlingarna utan erinran.

Förutom justering i tjänsteutlåtandet till korrekt datum för kommunstyrelsens pensionärsråds sammanträde (8 december 2009) och för de fackliga organisationernas sammanträde (9 december 2009) tar rådet upp att i bilagan till tjänsteutlåtande bör en textjustering göras också. Den första meningen på första sidan, fjärde stycke bör få följande lydelse: "Alla anhöriga/närstående ska bemötas väl. "De övriga orden i denna mening:och ses som sakkunniga" bör strykas.

De Anhörigas Riksförbund

De Anhörigas Riksförbund lämnade ett remissvar, daterat den 8 april 2010, med i huvudsak följande lydelse.

Anhörigas Riksförbund (AHR) har anmodats att avge yttrande avseende rubricerat betänkande och lämnar härmed följande synpunkter i sammanfattning:

Angående begreppen som används i texten förordar AHR att de anpassas till det som står i lagtexten, där begreppet närstående står för den person som vårdas.

Ordet avlastning (sid 2) hör inte hemma i ett dokument som berör anhörigstöd. Avlösning är det ord som skall användas i dessa sammanhang

AHR ser positivt på att det införs en övergripande anhörig/närståendepolicy för hela Stockholms Stad.

AHR ser även positivt på att det i texten framgår att stödet skall erbjudas utifrån individens behov och att begrepp som lyhördhet och flexibilitet betonas.

AHR anser att anhörigstödet måste erbjudas aktivt till samtliga anhörigvårdare i Stockholms Stad. Detta innebär att en särskild broschyr som delas ut av biståndshandläggare och läggs ut på vissa platser inte är ett tillräckligt aktivt agerande från Stockholms Stads sida. Här krävs ett kraftfullare agerande för att nå alla anhörigvårdare och informera om vilka stödformer som går att erhålla.

Att "och ses som sakkunniga" tagits bort från texten ser AHR som en markering av Äldreroteln att anhörigvårdarnas kompetens värderas ned i kommande policy.

Endast den enskilde anhörigvårdaren kan definiera stödbehovet och besitter en

kompetens som skall värderas jämbördig med personalens. Med andra ord anser AHR att "*och ses som sakkunniga*" skall återinföras i texten.

Att endast erbjuda gratis avlösning i hemmet till anhörigvårdare som bor tillsammans med den enskilde vårdtagaren är inte tillräckligt enligt AHR.

Detta utesluter de stora grupper som försöker kombinera förvärvsarbete och anhörigvård, oftast döttrar.

Dessa har både regeringen och socialstyrelsen lyft fram som en eftersatt grupp när det gäller anhörigstöd.

AHR anser att detta är den största bristen i den föreslagna anhörig/närståendepolicyn och att det kommer att få framtida negativa konsekvenser för både anhörigstödet och äldreomsorgen i Stockholms Stad.

De Anhörigas Riksförbund, lokalavdelning Söder om söder i Stockholm

De Anhörigas Riksförbund, lokalavdelning Söder om söder i Stockholm, lämnade genom ordföranden följande anförande, vilket inkom till äldreroteln 2010-04-08.

Som ordförande i "Söder om söder i Stockholm", lokalavdelning i Anhörigas Riksförbund, AHR, vill undertecknad anför:

Jag har noggrant genomgått särskilt Bilaga 1 (2009-10-14): Anhö-
rig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg. Med tanke på allt i bilagan som anhöriga/närstående och anhörigvårdare erbjuds, noterar jag att det rör sig om omfattande arbetsuppgifter för den (dem) som skall utföra dessa uppgifter.

Jag är bosatt i stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör, med 87 000 invånare (alltså i storlek som en medelstor svensk kommun). Jag har under lång tid varit anhörigvårdare och har på nära håll kunnat följa vilken belastning det varit på de under 2008 och 2009 två anställda handläggarna Birgitta Bergman (anhörigkonsulent) och Marianne Flyner (projektledare för anhörigstöd).

(Jag vill parentetiskt tillägga att de enligt min bedömning skött sina åligganden berömligt och högst professionellt.)

På sidan 5 (7) i tjänsteutlåtandet (dnr 105-255/2009) lyder sista meningen: "Äldreförvaltningen ser gärna att det i alla stadsdelsnämnder finns tillgång till en anhörigkonsulent." Efter att ha haft ovärderlig nytta av denna funktion i Enskede-Årsta-Vantör vill jag instämma i yttrandet - men dock göra en reservation. Jag begär enträget att man omformulerar den citerade meningen så här:

Äldreförvaltningen ser gärna att det i alla stadsdelsnämnder finns tillgång till **MINST** en anhörigkonsulent." (Min understrykning, fetstil och versal.) Detta föreslår jag för att undvika att den kanske i hastighet formulerade skrivningen "en anhörigkonsulent" inte skall kunna tolkas som en anvisning för maximiantal.

Det är nämligen just vad som håller på att ske i Enskede-Årsta-Vantör. Två an-

ställda handläggare skall skäras ner med hälften (50%!). Detta synes mig, med hänvisning till ovanstående argument, oklokt. Jag hemställer därför om att mitt förslag antages.

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga lämnade ett remissvar daterat den 10 april 2010 med följande lydelse.

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga har givits möjligheten att avge yttrande avseende rubricerade Anhörig-/närståendepolicy och lämnar härmed följande synpunkter i sammanfattning.

Vi ser det som mycket positivt att det i policyn lyfts fram att stödet till anhöriga ska vara individuellt anpassat, flexibelt och hålla en god kvalitet. Alla anhöriga/närstående ska bemötas väl. Deras kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara på ett respektfullt sätt som genererar tillit och förtroende. All personal, oavsett profession ska ha ett sådant förhållningssätt att anhöriga och deras närståendes integritet bevaras.

1. Det är bra att anhörigombud utses på arbetsplatserna med uppgift att särskilt uppmärksamma och tillgodose de anhörigas situation och behov. För att de ska kunna genomföra dessa uppgifter på ett bra sätt är det också viktigt med utbildning och kontinuerlig uppföljning. I Äldreförvaltningens synpunkter och förslag framgår att utbildning och seminariedagar ska anordnas. Här nämns emellertid ingenting om anhörigombuden som målgrupp för dessa.

2. I anhörig-/närståendepolicyn lyfts tre olika grupper fram. Vi vill särskilt lyfta fram gruppen "Anhöriga/närstående till äldre med hemtjänstinsatser i ordnärt boende" och tolkar den gruppen som varande barn och anhöriga, ofta yrkesverksamma som ej bor tillsammans med den de hjälper och stödjer. Det är en grupp som sällan lyfts fram avseende anhörigfrågor. En av fem yrkesverksamma personer ger hjälp och stöd till en anhörig. De anhörigvårdare som ger mycket omfattande hjälp och stöd är utsatta för uppenbara hälsorisker¹. De har också en lägre livskvalitet än andra grupper av anhörigvårdare enligt resultatet från den svenska delen av EU-projektet Eurofamcare². En studie av yrkesarbetande döttrar visar att kvinnor som ger hjälp och stöd till anhöriga i minst fyra timmar i veckan upplevde en hög arbetsbelastning och ville ha stöd för att få tid över till sin familj. Samtidigt var de oroliga för hur föräldrarnas situation skulle utvecklas och önskade hjälp med att planera inför framtiden³.

1 Socialstyrelsen. *Omsorg människor emellan, En översikt av omsorgsgivande i den svenska befolkningen*. Stockholm: Socialstyrelsen; 2006.

2 Socialstyrelsen och Linköpings Universitet. *Närstående till äldre – deras behov och användning av stöd*. Stockholm: Socialstyrelsen 2007.

3 Socialstyrelsen och Linköpings Universitet. *Närstående till äldre – deras behov och användning av stöd*. Stockholm: Socialstyrelsen 2007.

I det arbete som gjorts av Ann-Britt Sand vid Nationellt kompetenscentrum Anhöriga med kunskapsöversikt och blandade lärande nätverk framkommer det att det är framförallt tre områden som är viktiga för de anhöriga; kvalitet i den vård och omsorg den närstående får, ekonomisk ersättning och flexibelt arbetsliv. Förutom de stödåtgärder som tas upp i policyn så lyfter också denna grupp av anhöriga fram behov av information om vart man vänder sig i akuta situationer och stödsamtal individuellt och i grupp.

Det är också viktigt att information, stödsamtal och anhörigrupper kan erbjudas på annan tid än vanlig arbetstid, då många av dessa anhöriga själva arbetar dagtid⁴.

3. I policyn betonas vikten av att stödet ska vara individuellt anpassat. Vid behov upprättas en stödplan för den anhörige. För att kunna individualisera stödet krävs en kartläggning av den anhöriges behov. I den genomgång som gjorts av Marianne Winqvist vid Nationellt kompetenscentrum Anhöriga så finns det bara ett vetenskapligt framtaget och utvärderat instrument som både omfattar kartläggning av anhörigas behov, planering och uppföljning av anhörigstöd. Det är COAT-instrumentet. COAT är en förkortning av Carers Outcome Agreement Tool. Det finns några ytterligare instrument för att kartlägga anhörigas behov men då omfattar de ingen stödplan⁵, sid. 142-145. För att öka kvaliteten i anhörigstödet föreslås Stockholms Stad att använda COAT-instrumentet i anhörigstödet. Ett evidensbaserat instrument som bygger på relevant forskning och beprövad erfarenhet.

4. I det fortsatta arbetet med utveckling av anhörigstödet i Stockholms Stad föreslås också undersöka möjligheterna att erbjuda anhöriga stöd via e-tjänster. Med e-tjänster avses användning av moderna IT-tjänster som exempelvis att söka information, sända text och bildmeddelande, kontakta kommunens vård- och omsorg och kommunicera med andra anhörigvårdare via diskussionsforum eller bildtelefoni. E-tjänster som riktar sig direkt till anhörigvårdare börjar bli mera vanliga samtidigt som användningen av Internet bland äldre ökar⁶. Hjälpmedelsinstitutet har inom ramen för regeringsuppdraget *"Teknik för äldre"* bidragit till utvecklingen och informationen om olika sådana tjänster. Statistik från Statistiska Centralbyrån visar att Internet-användningen ökar kraftigt bland de äldre. Närmare hälften av alla 80-åringar har tillgång till Internet i hemmet

5. Frågor som etnicitet och genus är också viktiga att kartlägga och behandla i det fortsatta utvecklingsarbetet. Äldre personer med utländsk bakgrund får generellt sett mindre offentlig vård och omsorg än svenskfödda äldre⁷. Svenska studi-

4 Sand A-B (2010), *Anhöriga som kombinerar förvärvsarbete och anhörigomsorg, Kunskapsöversikt 2010:1*. Nationellt kompetenscentrum Anhöriga

5 Winqvist M (2010), *Individualisering, utvärdering och utveckling av anhörigstöd, Kunskapsöversikt 2010:2*. Nationellt kompetenscentrum Anhöriga

6 Umeåfjord G, Hamberg K, Malker H, Petersson G. *The use of an Internet-based Ask the Doctor Service involving family physicians: evaluation by a web survey*. Fam Pract. 2006;23(2):159-66. Epub 2006 Feb 7.

7 Socialstyrelsen. *Forskning som speglar vården i livets slutskede : sammanställning av aktuell forskning*. Stockholm: Socialstyrelsen; 2007

er tyder på att bristande information om äldreomsorgen, kulturella värderingar kring åldrandet, avsaknaden av ett gemensamt språk och kulturellt anpassad mat är orsaker till att de kommunala tjänsterna utnyttjas i lägre grad^{8,9,10}. Tillfredsställelse genom vårdandet kombinerat med en känsla av att vara låst är teman som återkommer i många av studierna. Generellt upplever de anhöriga ett stort ansvar för sina äldre familjemedlemmar. Även om inte alla sammanbor med sina äldre anhöriga är tillsyn, hjälp och stöd till de äldre en del av deras liv. Många upplever sig inte som anhängvårdare utan ser det som en naturlig del av livet. Gemensamt är också en ovilja mot att använda sig av den svenska äldreomsorgen och hemtjänsten. De äldre vill helst vårdas av sina barn som i möjligaste mån försöker tillgodose sina föräldrars önskemål även om de förvärvsarbetar. Samtidigt efterlyses kulturellt anpassade alternativ¹¹.

Svensk forskning kring etnicitet och anhängfrågor är fortfarande ovanlig och det finns få goda exempel för kommunerna att utgå ifrån. Nationellt kompetenscentrum Anhöriga har nu påbörjat en kunskapsöversikt inom området och en förstudie tillsammans med Röda korset om mångfald och anhängfrågor. Senare under året kommer dessa att publiceras.

Genusfrågan är en annan stor fråga. Szebehely's forskningsrapport till regeringens jämställdhetspolitiska utredning visar att övergången från betald vård till obetald vård som utförs av släktingar har påverkat män och kvinnor på olika sätt¹². Resultatet kan sammanfattas enligt följande:

- det är huvudsakligen döttrar och andra kvinnliga släktingar som har utökat hjälpen och stödet till äldre släktingar. 70 % av all anhängvård i hemmet utförs av kvinnliga släktingar. De står också i något högre grad för den mer intensiva vården och ger vård till fler personer än männen.
- det är främst bland äldre kvinnor som det har skett en övergång från hemvård till anhängvård. Då kvinnor lever längre är de i högre grad beroende av hjälp utifrån.
- vården av äldre män sker främst i hemmet av hustrun.
- det finns ingen signifikant könsskillnad bland vårdande makar. Däremot får vårdande män oftare hjälp av hemtjänst och andra släktingar än vårdande kvinnor
- äldre kvinnor får oftare hjälp som de inte vill ha än äldre män.

8 Forsell E. *Anhöriga till äldre invandrare. En fallstudie av anhöriga till äldre utomeuropeiska invandrare utan offentlig äldreomsorg*. Stockholm: Sköndalsinstitutet, Erlanders Gotab; 2000.

9 Holtter I. *Borta bra men hemma bäst! En studie av äldre bosnier och deras anhöriga i Hallstahammar. Eskilstuna: Mälardalens Högskola, Centrum för Välfärdsforskning; 2001.*

10 Wiklander B. *"Det är de små detaljerna som gör det" – äldre invandrare från före detta Jugoslavien möter den svenska äldreomsorgen*. Region Halland; 2003. Report No.: Meddelandeserien 2003:1.

11 Emami A. Att vara äldre och invandrare. In: Blomqvist K, Edberg AK, editors. *Att vara äldre – man har ju sina krämpor*. Lund: Studentlitteratur; 2004.

12 Szebehely M. *Anhörigas betalda och obetalda äldreomsorgsinsatser*. Forskarrapport till Jämställdhetspolitiska utredningen: SOU 2005:66; 2005.

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga har som uppdrag att samla in och sprida kunskap inom området och att medverka till att stimulera och stödja utvecklingen. Finns det intresse av ytterligare synpunkter eller medverkan i det fortsatta utvecklings- och utbildningsarbetet med anhörigfrågor i Stockholms Stad bidrar vi gärna med vår kunskap och kompetens.

RESERVATIONER M.M.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Berit Bornecrantz Dias (V) och ledamoten Eivor Karlsson (MP) enligt följande

Vi föreslår att Äldrenämnden godkänner förslaget till anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg med följande förtydliganden och tillägg:

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhörigvårdare. I synnerhet kanske för anhörigvårdare som själva har hemtjänst och som behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär.

Men anhöriga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhöriga utvecklas på andra sätt.

En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheter för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de anhöriga. Där råder det en brist idag.

Fler möjligheter till avlastning på boenden som till exempel det kommunövergripande Pensionat Hornskroken bör skapas. Avlastningsboendena ska göras attraktiva och profileras för att tillgodose olika behov och intressen. Ingen ska kunna avvisas av medicinska skäl.

Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Ersätтарыttrande gjordes av Brit Rundberg (V) enligt följande

Om jag hade yrkanderätt hade jag instämd i (V):s förslag till beslut.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Wallman m.fl. (S), ledamoten Ylva Wahlström (MP) och tjänstgörande ersättaren Carita Stenbacka Tenezakis (V) enligt följande

Vi godkänner i huvudsak förvaltningens förslag till beslut och vill därutöver anföra följande:

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhängvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhängvårdare. I synnerhet kanske anhängvårdare som själva har hemtjänst och behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär. Men anhängiga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhängiga utvecklas på andra sätt. En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheterna för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de anhängiga. Där råder det en brist idag. Alla anhängvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Bengt Roxne m fl (s) och ledamot Leif Larsson (v) enligt följande

Att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att anföra följande:

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhängvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhängvårdare. I synnerhet kanske för anhängvårdare som själva har hemtjänst och som behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär.

Men anhängiga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhängiga utvecklas på andra sätt.

En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheter för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter.

All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de

anhöriga. Där råder det en brist idag. Fler möjligheter till avlastning på boenden som till exempel det kommunövergripande Pensionat Hornskroken bör skapas. Avlastningsboendena ska göras attraktiva och profileras för att tillgodose olika behov och intressen. Ingen ska kunna avvisas av medicinska skäl. Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Catarina Agrell m.fl. (S), Reijo Kittilä (V) och Axel Sandin (MP) enligt följande

Vi ställer oss bakom förvaltningens förslag till remissvar men vill därutöver göra följande tillägg.

Anhöriga får ta ett allt större ansvar när den offentliga äldreomsorgen sviktar. Hela 70 procent av insatserna till äldre personer utförs av anhöriga. Anhörigvård är idag ofta ett kvinnoansvar, det är kvinnor som tar hand om sina män, föräldrar, syskon och andra anhöriga. Att utveckla anhörigstödet är därför även i högsta grad en jämställdhetsfråga.

Det är viktigt, både för den anhöriga och för den närstående, att vårdåtagandet bygger på en verklig valfrihet. Förutsättningen för att en anhörig verkligen ska kunna göra ett fritt val att vårda en närstående är att den offentliga äldreomsorgen upplevs som väl fungerande. Det är inte alla närstående som vill bli vårdade av sina anhöriga. En verklig valfrihet kräver därför tillräckliga resurser inom äldreomsorgen.

En väl fungerande äldreomsorg är grundläggande för jämställdheten. Det är en självklarhet för de flesta i dagens Sverige att det ska gå att vara förälder och yrkesarbeta samtidigt. Det är inte alls en lika självklar samhälls- och jämställdhetsfråga att det ska gå att sköta ett heltidsarbete och ge stöd åt föräldrar under deras sista år. Därför är det viktigt att det är möjligt att kombinera omsorg om äldre med arbete. Kvinnor som ger omsorg står oftare än andra långt ifrån arbetsmarknaden eller jobbar deltid. Denna koppling finns inte bland män. Det är främst personer med låg utbildning och arbeten med låga kvalifikationskrav som slutar att arbeta för att istället ta hand om sina anhöriga. Anhörigomsorgen leder därför ofta till negativa konsekvenser för kvinnors ekonomi, både i form av lägre inkomster och lägre pensioner.

Anhöriga som sammanbor och/eller vårdar en närstående utgör ingen enhetlig grupp. De har olika intressen och olika behov, de talar ibland även ett annat språk än svenska. Detta gäller även de närstående som vårdas.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (S), ledamoten Yildiz Kafkas (MP) och ledamoten Hans Enroth (V) enligt följande

Vi vill i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och vill därutöver anföra följande:

Det är självklart viktigt att stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre bland annat ska vara inriktat på att träffa andra i samma situation, kontakt med frivilliga organisationer samt utflykter. Men i policyn saknas uppgifter om hur en bra dagverksamhet kan fungera som avlastning för anhörigvårdaren likaväl som stimulans för den vårdbehövande. Sådana verksamheter borde utvecklas för att tillfredsställa olika behov av avlastning och stimulans, samt utgöra en gemensam resurs för hela staden.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Agneta Isacsson (FP) enligt följande

Vi delar förvaltningens synpunkter, men vill lämna följande uttalande.

De anhöriga står för ca 70 % av all äldreomsorg, enligt Socialstyrelsen. Deras insatser är ovärderliga. Det är därför viktigt att värna om dem.

Begreppet ”anhöriga” är i det här fallet inte någon enhetlig grupp. Det är därför svårt, för att inte säga omöjligt, att tillhandahålla insatser och support som passar samtliga individer i gruppen. I stället är det viktigt att lyssna på respektives behov och önskemål för att sedan bedöma insatserna från fall till fall.

Beträffande avlösning så anger förvaltningen att de anhöriga skulle kunna spara ihop timmar för att öka mängden avlösta timmar vid ett senare tillfälle. Vi anser att detta är ett utmärkt förslag. Vi vill dessutom komplettera med följande:

Den anhörige ska inte själv betala för avlastning överstigande 4 timmar i veckan - speciellt vad gäller åldersgruppen >80 år där vårdtyngden kan vara mycket stor. Många äldre vårdar sin make/maka dygnet runt och man bör därför enligt vår mening överväga om avlastningstiden kan ökas till exempelvis det dubbla.

En modell som också bör övervägas är att införa en peng per klient/patient – eventuellt baserad på vårdtyngden - så att den anhörige själv kan avgöra hur avlastningen ska ske.

Utöver nämnda avlastningsinsatser bör anhöriga ha möjlighet till samtal med kurator/anhörigkonsulent vid behov. Viktigt är också att den anhörige har ”en väg in”, t.ex. via anhörigkonsumenten eller annan lämplig handläggare. Webben är en självklar källa att hämta information ifrån.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamot Jakob Dencker (MP) och ledamot Gunilla Bhur m.fl. (V) enligt följande

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhörigvårdare. I synnerhet kanske för anhörigvårdare som själva har hem-

tjänst och som behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär.

Men anhöriga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhöriga utvecklas på andra sätt.

En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheter för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de anhöriga. Där råder det en brist idag.

Fler möjligheter till avlastning på boenden som till exempel det kommunövergripande Pensionat Hornskroken bör skapas. Avlastningsboendena ska göras attraktiva och profileras för att tillgodose olika behov och intressen. Ingen ska kunna avvisas av medicinska skäl.

Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Eva Andersson (S) för (S), (MP) och V enligt följande

Stadsdelsförvaltningen bekräftar att alla stadsdelsnämnder inte har tillgång till egna korttidsvårdenheter för somatiskt sjuka respektive demenssjuka varför då staden bör ta ett samlat ansvar för att sådana verkligheten finns.

Vi tycker att det är oerhört viktigt att beakta de synpunkter som har inkommit från pensionärsrådet och att dessa blir en integrerad del av förvaltningens remissvar till kommunstyrelsen.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Jan Forsell m fl (S), Birger Jeansson (MP) och Heinz Spira (V) enligt följande

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhörigvårdare. I synnerhet kanske för anhörigvårdare som själva har hemtjänst och som behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär.

Men anhöriga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhöriga utvecklas på andra sätt.

En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheter för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de anhöriga. Där råder det en brist idag.

Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Maj-Len Eklund (V), vice ordföranden Majvi Andersson m fl (S) och ledamoten Kenneth Rönnquist (MP) enligt följande

Vi föreslår att stadsdelsnämnden antar förvaltningens förslag till svar på remissen samt att förslaget till anhörig/närståendepolicy för Stockholms stads äldreomsorg kompletteras med följande förtydliganden och tillägg.

Förutom avlastning och avlösning i hemmet tycks stödet som erbjuds anhörigvårdare till äldre till stor del vara inriktat på att träffa andra i samma situation, utflykter, kontakt med frivilligorganisationer osv. Sådana verksamheter kan säkert vara positiva för en del anhörigvårdare. I synnerhet kanske för anhörigvårdare som själva har hemtjänst och som behöver hjälp med att bryta den ensamhet och isolering som vårdandet och ansvaret innebär.

Men anhöriga som sammanbor och vårdar en äldre närstående utgör ingen enhetlig grupp. Gruppsamtal och mer hemtjänst till den som vårdas är för många inget alternativ. Därför måste stödet till de anhöriga utvecklas på andra sätt.

En bra dagverksamhet kan utgöra en god avlastning. Men då måste dagverksamheterna utvecklas och få olika inriktning för att täcka in olika intressen och olika behov. Dagverksamheter för dementa måste utvecklas till att inriktas på de olika diagnoserna och deras skilda behov. Varje stadsdelsnämnd ska inte behöva utveckla alla typer av verksamheter. All dagverksamhet ska vara möjlig att söka i hela kommunen oavsett vilken stadsdel man bor i och information om de olika verksamheterna behöver nå fram till de anhöriga. Där råder det en brist idag.

Fler möjligheter till avlastning på boenden som till exempel det kommunövergripande Pensionat Hornskroken bör skapas. Avlastningsboendena ska göras attraktiva och profileras för att tillgodose olika behov och intressen. Ingen ska kunna avvisas av medicinska skäl.

Alla anhörigvårdare ska ha rätt till samtal med psykolog eller kurator.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av av vice ordförande Rolf Lindell m fl (S), ledamöterna Marion Sundqvist (MP) och Per Hamnström (V) enligt följande

Stadsdelsnämnden föreslås besluta

Att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till remissvar samt att nämnden härutöver vill hänvisa till oppositionens reservation i äldrenämnden och särskilt stryka under vikten av att dagverksamhet för dementa måste inriktas för att kunna möta olika diagnoser och behov. Varje stadsdel kan inte förväntas utveckla alla typer av verksamheter, vilket talar för att dagverksamhet ska kunna sökas i hela staden.

Vidare vill nämnden framhålla behovet av den avlastning som verksamheter av typen Pensionat Hornskroken kan tillgodose.